

Teatrul de amatori, factor activ în educarea socialistă

Se afirmă că, la noi, teatrul cult apare relativ târziu. Ceea ce nu înseamnă că nu au existat manifestări similiteatrale în practica tradițională a românilor din toate colțurile țării. Marile evenimente din viața omului, de la naștere și pînă la moarte, sînt marcate prin obiceiuri străvechi, iar sărbătorile legate de anotimpuri prilejuiesc adevărate spectacole, în care apare, uneori, un întreg cortegiu de măști, antropo- și zoomorfice sau definind profesiuni, îndeletniciri și stări sociale; aceste spectacole sînt organizate după scenarii riguroso construite, avîndu-și originea într-o perioadă foarte îndepărtată, desigur precreștină. Teatrul cult însă este semnalat în documente doar din secolul al XVIII-lea: pe la 1755, elevii școlilor românești din Blaj, recent înființate, au o stațiune teatrală permanentă. Se pare că asemenea spectacole sînt anterioare acestei date. Oricum, secolul al XIX-lea aduce răspîndirea și generalizarea manifestărilor teatrale de amatori, din care se nasc și primele teatre profesioniste.

Spre sfîrșitul secolului se consemnează existența unor modeste edituri specializate în tipărirea unor texte dramatice pentru teatrele de amatori (sau de „diletanți”, cum li se spunea), iar după reforma învățămîntului, inițiată și desăvîrșită de Spiru Haret, Casa școalelor va tipări și piese de teatru, mai ales pentru formațiile școlare.

De obicei, prezentau spectacole în sate elevii plecați la învățătură, întorși acasă în mai scurtele sau mai lungile vacanțe școlare. Centrul cultural al satului era școala, iar animatorul și organizatorul unor atare manifestări era învățătorul, cu un rol complex în viața rurală, fiind nu numai dascăl și pedagog, ci și agronom, sfătuitor în probleme economice și administrative, uneori medic, dirijor, coregraf, regizor, autoritate culturală de neîntîlnit. Asemenea dascăli au reușit să construiască, prin contribuția și cu sprijinul sătenilor și ale altor oameni de bine, lăcașuri de cultură, cămine culturale, în care se desfășurau aceste manifestări ar-

tistice, precum și acțiuni diverse, conferințe, întîlniri cu oameni de cultură.

În mediul urban se remarcă tendința prezentării unor spectacole mai bine organizate, pe la sfîrșitul secolului trecut, în momentul în care socialiștii își propun o largă propagare a culturii și artei militante în toate centrele muncitorești. În primii ani ai deceniului al treilea, scena proletară devine una dintre importantele căi de comunicare cu masele muncitoare. Mișcarea teatral-agitatorică se manifestă ca o formă de activitate care sporește și grăbește acumulările culturale și ideologice, ascutea lupta politică. Asemenea cercuri, precum „Dimitrie Marinescu” din București (fîințînd chiar în sediul Sindicatelor Unite), mai târziu continuîndu-și activitatea sub denumirea Asociația culturală „Prietenii artei”, în strada Sfinții Apostoli, apoi la Teatrul „Roxy” sau în sala „Tomis”, dar și în alte orașe, ca Iași, Constanța, Oradea, Cluj, Turnu Severin, Reșița și chiar în închisorile în care erau deținuți comuniștii, prezintă spectacole cu piese din repertoriul universal sau alcătuirii scenice românești, recitaluri de versuri, coruri vorbite etc.

Adevărata dezvoltare a teatrului de amatori, la dimensiunea unei veritabile mișcări de masă, are loc abia după actul revoluționar de la 23 August 1944. În perioada imediat următoare eliberării, teatrul amatorilor devine o tribună revoluționară, un mijloc important de propagandă pentru ideile partidului, un focar de răspîndire a culturii, de educare ideologică și estetică a maselor. Spectacole importante sînt închinare marilor evenimente și sărbătorilor clasei muncitoare: 23 August, 1 Mai ș.a., ele cuprind coruri vorbite, muzică, versuri, piese aparținînd dramaturgilor români din perioada interbelică și chiar unor autori noi, care încearcă să surprindă realitatea acelor ani. Unele spectacole se joacă în beneficiul „Cruții Roșii”, contribuînd în acest fel

la alinarea suferințelor celor răniți în războiul antifascist.

Se constituie formații teatrale ale sindicatelor, în întreprinderi, ca și în asezămintele culturale de la orașe și sate. Se caută noi forme organizatorice, care să asigure mai buna funcționare a formațiilor de amatori de toate genurile: „câmin cultural”, „club”, „ateneu popular” etc.

O asemenea mișcare nu se putea dezvolta în absența competiției. În consecință a fost inițiat concursul „I. L. Caragiale”, care a adus pe marea scenă a țării spectacole de o reală originalitate și autenticitate, cuceritoare prin sinceritatea și firescul lor. Se remarcă o serie de formații teatrale sătești (Dolhasca-Suceava, Lipănești-Prahova, Ardușat-Maramureș, Băneasa-Constanța), alături de cele ale caselor de cultură din Mediaș, Lugoj, Rîmnicu Vilcea, Drobeta-Turnu Severin, Cîmpulung-Moldovenesc, ale sindicatelor din Hunedoara, Orașul Victoria, Tulcea, Plopeni-Prahova, Întreprinderea „Electronica” din București etc.

Pentru creația dramatică destinată amatorilor, concursul „Vasile Alecsandri” a însemnat nu numai o formă de atragere către piesa scurtă a unor dramaturgi de prestigiu (Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Paul Everac, Lucia Demetrius, Teodor Mazilu, Theodor Mănescu, Dan Tărchiță, Virgil Stoenescu și alții), ci și descoperirea unor noi talente. Concursul „Vasile Alecsandri” a devenit o sursă importantă pentru asigurarea unui repertoriu de calitate al teatrului de amatori, generind o considerabilă diversitate tematică și noi modalități de expresie artistică.

În anul 1962 se acordă primele titluri de „teatru popular” celor mai bune formații teatrale din țară, care funcționează în stagioni permanente, pe baza unui regulament prevăzînd un număr obligatoriu de premiere și spectacole, de deplasări în alte localități, colaborarea cu artiști profesioniști; aceste teatre devin unități superior organizate ale mișcării teatrale de amatori. Fiecare spectacol este vizionat, înainte de premieră, de o comisie formată din specialiști, obținînd astfel girul calității. Din colectivul teatrului popular fac parte cei mai buni interpreți ai formațiilor din orașul respectiv, oameni de profesii și grade de pregătire diferite, dar reușiți în pasiunea arzătoare pentru arta scenică. Cine sînt acești interpreți? Să răsfoim colecțiile publicațiilor vremii... În „Lupta C.F.R.” din 1 martie 1962, se scrie despre spectacolul cu piesa *Domnișoara Nastasia* de G. M. Zamfirescu, jucat de amatorii din Lugoj: „Jocul bibliotecarei *Anica Filimon* în rolul *Nastasia* a fost natural, creînd un personaj bine conturat. (...) și lăcătuișul

Nicolae Rouă în rolul Vulpașin a fost la înălțime. (...) În roluri s-au încadrat și pensionarul ceferist Vasile Gangan, interpretînd pe Ion Sorcovă, și funcționara Eleonora Drăgoi, în rolul Paraschivei.”

Într-adevăr, în aceste colective apar pe scenă muncitori și intelectuali, tehnicieni și cadre didactice. La Teatrul popular din Mediaș găsim în distribuții pe strungarul de înaltă precizie Dan Vasiliu, pe învățătorul Gheorghe Voju, pe asistenta medicală Neli Chirilă, pe medicul Nicoiaie Meșea, pe muncitorul pielar Adalbert Weiss, pe activiștii culturali Silvia Ponciu și Denis Mărgineanu, pe contabila Maria Vasiliu. La Teatrul Muncitoresc al Combinatului Poligrafic „Casa Științei” din București, colectivul de interpreți este format din Sandu Ștefănescu, Doina Badiu, Antina Mateescu, Anca Jalea, Neiu Hutart, Racu Săvel, Adrian Frederer, Virgil Pinteș, Olvia Buga, Elena Hutart, Gabriel Crețu, Vasile Pană, Constantin Bubușuruz, zețari, linotipisti, rotativisti, deci cu toții muncitori tipografi.

Noua calitate a spectacolelor este asigurată de colaborarea permanentă cu regizori, actori, scenografi profesioniști. Unii dintre aceștia și-au legat numele de un teatru popular, reușind să-l imprime un stil de interpretare, un adevărat profil artistic, definitoriu pentru interpreți, pornind de la repertoriu și pînă la disciplina pregătirii spectacolelor. Ani în șir, regizorul și actorul Constantin Codrescu a lucrat în mijlocul colectivului medieșan, jucînd chiar alături de artiștii amatori, și instaurînd, prin exigență, o atmosferă de seriozitate profesională, care și-a lăsat definitiv amprenta asupra producției teatrului. Regizorul Dan Radu Ionescu se află, de ani de zile, printre amatorii lugojeni, cu apreciate rezultate, care au impus acest colectiv atenției generale, prin largă respirație a producției sale teatrale, prin precizia mizanscenei. Succesele teatrelor muncitorești ale Întreprinderii de confecții și tricotaje și, respectiv, Combinatului poligrafic „Casa Științei” nu pot fi despărțite de contribuția benefică a lui Victor Moldovan de la Naționalul bucureștean. Artistul emerit Constantin Moruzan a sprijinit formațiile teatrelor populare din Șiria, Tîrgu Lăpuș, Drobeta-Turnu Severin și, mai recent, a Teatrului muncitoresc al Casei de cultură a sindicatelor din Urziceni. Acestor „veterani” li se adaugă o serie de tineri regizori, ca Alexa Visarion și Tudor Mărăscu la Caracal, Dan Micu la Rîmnicu Vilcea, Florin Fătulescu la Buziaș, Mihael Lungeanu la Slatina și mulți alții. Dincolo de rezultatele prestigioase obținute prin colaborarea cu regizorii de înaltă profesionalitate, de activitatea lor pedagogică în rîndul amatorilor, se poate vorbi despre o anume specializare a spectaco-

Scenă din spectacolul de teatru popular „Curcanii”, prezentat de formația Căminului cultural din comuna Frumoasa, județul Teleorman

lelor, izvorâtă, pe de o parte, din structura colectivului de interpreți, pe de altă parte, din disponibilitățile regizorului respectiv. Cele mai importante succese ale Teatrului popular din Lugoj, de pildă, sînt obținute cu piese eroice în care se pune în valoare gestul larg, vocea bine pozată: *Furtuni de primăvară* de Nicolae Tăutu, *Pentru fericirea poporului* de Aurel Baranga și Nicolae Moraru, *Ultima etapă* de Erich Maria Remarque, *Montserrat* de Emanuel Roblès, *Focurile* de Magda Isanos și Eusebiu Camilar, *Un om, o scenă, un steag* de Dan Radu Ionescu. La Teatrul popular din Mediaș s-au impus plesa de Idel și comedia clasică, prin spectacole subtile, explorînd puternica și permanenta comunicare dintre personaje: *Nora* de Ibsen, *Hangița* de Carlo Goldoni, *Steaua jără nume* de Mihail Sebastian, *Act venețian* de Camil Petrescu, *Doamna Spiriduș* de Calderón de la Barca, *Eterna comedie* (colaj cuprinzînd texte de Plaut, Hans Sachs, I. L. Caragiale etc.), *Prințesa Turandot* de Carlo Gozzi, *Așa s-a întimplat* — colaj de texte de Horia Lovinescu etc. Teatrele populare din Drobeta-Turnu Severin și din Caracal au valorificat scenic comedia clasică și modernă; cel din Rîmnicu Vilcea, spectacolul-metaforă; cel din Tîrgu Lăpuș manifestă preocupare pentru piesa istorică și patriotică; cel din Slănic Moldova vădește ambiția de a lansa texte

ale autorilor neprofesioniști; cel din Buziaș (stațiune balneoclimaterică, avînd stagione estivală) cultivă comedia și spectacolul de varietăți etc. O serie de teatre populare și muncitorești joacă în limbile naționalităților conlocuitoare (Tîrgu Seculesc, Covasna, Odorhei, în limba maghiară), altele au secții maghiare și germane (la Lugoj, Mediaș, Alud, Arad, Caransebeș, Lupeni, Tîrgu Lăpuș, Reghin, Buziaș, Sighetul Marmăției), multe teatre populare și muncitorești au secții de teatru de păpuși, de estradă, pentru tineret și copii și chiar de operetă; se obține astfel o mare diversificare a spectacolelor, răspunzîndu-se cerințelor unui public larg.

Calitatea spectacolelor realizate de teatrele populare și muncitorești le-a impus atenției televiziunii și, mai ales, a unor emisiuni radiofonice ca „teatru la microfon” și „studioul artistului amator”. Activitatea lor este larg oglîndită atît în presa cotidiană, cit și în revistele de specialitate.

Este de remarcat și succesul obținut de aceste colective dincolo de hotarele țării, fie prin participarea la diferite festivaluri și competiții, fie prin turnee. Astfel, prezenta Teatrului popular din Lugoj a fost remarcată la Festivalul internațional de la Hronov — R. S. Cehoslovacă; Teatrul popular din Călărași s-a

bucurat de succes la Festivalul internațional al teatrelor de amatori de la Monte Carlo; cel din Rîmnicu Vilcea, la „Interdrama” din Berlinul occidental; cel din Mediaș la Festivalul internațional de la Budapesta; cel din Buzău a făcut turnee în Franța și Belgia; cele din Buziaș și Drobeta-Turnu Severin, în R. S. F. Jugoslavia; cel din Arad, în R. P. Ungară etc.

Un nou impuls în activitatea teatrelor populare și muncitorești l-a dat Festivalul național „Cîntarea României”. De-a lungul celor patru ediții, din 1977 pînă azi, numărul lor s-a dublat, iar în ultima ediție s-a triplat, ajungîndu-se la peste 90 de colective teatrale cărora li s-a acordat acest titlu. Această dezvoltare este generală, numărul formațiilor teatrale de la orașe și sate fiind azi de 7.786, cu peste 80.000 de interpreți. Repertoriul lor realizează o remarcabilă sinteză între valorile literaturii clasice și substanțialitatea dramaturgiei actuale, contemporane. În stagiunea care s-a încheiat, opțiunea repertorială a adus pe afiș numele unor importanți dramaturgi contemporani, ca Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Paul Everac, D. R. Popescu, Marin Sorescu, Tudor Popescu, Teodor Mazilu, Dan Tărchilă, Theodor Mănescu, Ion Băieșu, I. D. Șerban, Gheorghe Vlad, Virgil Stoenescu, Valentin Munteanu, ca și ale unor autori mai noi, ca Radu F. Alexandru, Mihai Ispirescu, Adrian Dohotaru. Multe dintre aceste texte au stat la baza unor succese apreciable: *Iancu la Hălmașiu* de Paul Everac, la Teatrul popular din Tîrgu Lăpuș; *Hanul de la răscruce* de Horia Lovinescu, la Teatrul popular al Sindicatului din Alexandria; *Piticul din grădina de vară* de D. R. Popescu, la Casa de cultură a sindicatelor din Pitești; *O familie* de Dan Tărchilă, la Teatrul popular din Aiud; *Diplomatul* de Virgil Stoenescu, la Teatrul muncitoresc al Casei de cultură a sindicatelor din Medgidia; *Inimă fierbinte* de Octavian Sava, la Teatrul muncitoresc al Întreprinderii de confecții și tricotaje din București. Formațiile care joacă în limba maghiară și în limba germană s-au remarcat prin spectacole ca musicalul *Nu stînt Turnul Eiffel* de Ecaterina Oproiu, la Teatrul popular din Reghin; *Floarea de fasole* de Marton Lily, la Teatrul popular din Odorheul Secuiesc; *Medicină fără medic* de Hans Mocca, la Caransebeș. Aceștia li se adaugă spectacolele cu texte aparținînd unor autori clasici sau din perioada interbelică, precum *Îngîmfata plăpumărețică* de Costache Caragiale, la „Teatrul nostru” din Galați; *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale, la Teatrul popular din

Foșani; *Domnișoara Nastasia* de G. M. Zamfirescu, la Teatrul muncitoresc din Urziceni; *Săptămîna luminată* de Mihai Săulescu, la Casa de cultură a sindicatelor din Cîsnădie; *Titanic vals* de Tudor Mușatescu, la Teatrul popular din Tulcea etc. Să mai adăugăm existența în repertoriu a unor piese aparținînd marilor autori din dramaturgia universală, clasică și modernă (Shakespeare — la Lugoj, Molière — la Cugir și la Caracal, Cehov — la Arad și la Cugir, Goldoni — în Orașul Dr. Petru Groza și la Medgidia, Brecht — la Cîmpina, William Saroyan — la Rîmnicu Vilcea, Bulgakov — la Slobozia etc.). Se poate afirma că, în ansamblu, teatrele populare și muncitorești sînt preocupate să prezinte publicului un repertoriu divers și echilibrat, contribuind astfel la educarea etică și estetică a oamenilor muncii.

Încă de la înființarea lor, aceste instituții au organizat schimburi de experiență, întâlniri, dezbateri în care să-și împărtășească învățămintele acumulate, să culeagă aprecieri despre realizările artistice obținute. Cu timpul, unele dintre aceste întâlniri au devenit tradiționale, transformîndu-se în festivaluri zonale, interjudețene etc., consolidîndu-și, an de an, personalitatea. Astăzi, aceste manifestări sînt „festivaluri de profil” de teatru istoric, la Tîrgoviște; de comedie, la Caracal; cu piese ale autorilor neprofesioniști — la Slănic-Moldova; pentru copii și tineret — la Mediaș; estival — la Slănic Prahova. Dincolo de promovarea unei tematici bine profilate, ele constituie și un important factor de dinamizare a activității teatrale, în etapa de masă a festivalului.

Pentru mișcarea teatrală de amatori, un element specific, definitoriu, este oglindirea evenimentelor istorice, politice, sociale, a marilor sărbători ale poporului, ale clasei muncitoare, prin spectacole militante, insufletitoare, convingătoare. În acest an se află în pregătire spectacole închinat celei de-a 40-a aniversări a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, celui de-al XIII-lea Congres al P.C.R., bicentenarului Răscoalei lui Horia, Cloșca și Crișan, precum și dedicate unor personalități istorice, artistice, literare, științifice. Aceste spectacole, vizionate de un numeros public, vor întregi peisajul cultural-artistice al țării, prin contribuția modestilor amatori la cinstirea trecutului istoric glorios al acestui popor, prin prezența scenică a eroilor contemporani.

Mihai CRIȘAN